

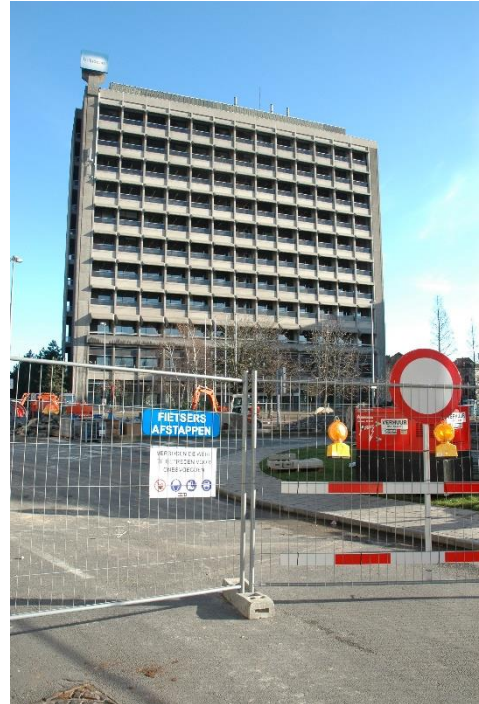
Gent en ontwerp opdrachten T&B

Eind februari verscheen op de website van ARCHINED een artikel van Gideon Boie betreffende de architectuur in Gent met als titel "Het Faustiaans dilemma van de Vlaamse architectuur", het dilemma waar de nieuwe garde Vlaamse architecten voor staat. Nabij het Sint Pietersstation komen er twee woontorens ontworpen door het Brussels bureau OFFICE/ Kersten Geers – David Van Severen. Gideon Boie stelt zich de vraag hoe een bureau dat zich internationaal profileert zich gaat associëren met het Gentse bureau Bontinck Architecture + Engineering dat in het verleden, om het zacht uit te drukken, niet veel fraais heeft neergepoot in de Arteveldestad. Terwijl vorige generaties, die de weg hebben geëffend voor een beter architectuurklimaat en productie in Vlaanderen, dergelijke associaties als verwerpelijk hebben beschouwd. Heeft de nieuwe generatie geen scrupules meer en gaat het louter om zoveel mogelijk projecten binnen te rijden?

Wat het bureau Bontinck Architecture + Engineering voorbracht in Gent is betreurenswaardig. Het project uit de jaren '50, het EGW gebouw van Georges Bontinck aan het Zuid, heeft zeker kwaliteiten maar nadien gaat het bergaf. De uitbreiding, het zogezegd wit Twin gebouw uit de jaren '90 voor de Gentse administratie, was weinig zaaks.¹ De vormtaal was een slechte imitatie, een vierderangs kopie van de architectuur van Richard Meier. Nog geen dertig jaar later werd een gedeelte reeds gesloopt, gelijktijdig maakt Gent promotie voor duurzaamheid! Het winkelcomplex met ex-Propinciekantoor, eveneens aan het Zuid is bedroevend, met binnen een decor met de spanten van het Colosseum gebouw dat kant Kuiperskaai werd gesloopt. Het Zuid complex is een gebouw met een publieke aversie, niet geliefd en kreeg in de volksmond de bijnaam van "Ceaușescu gebouw". Zo verwelkomt Gent mensen in deze mooie cultuurstad. Dit staat op het palmares van Bontinck en de firma Maes.

Kan U zich even voorstellen dat Gent het Colosseum nog had in plaats van een leeg winkelcentrum! Ook het Belgacomgebouw aan de Reep was een creatie van bureau Bontinck. Men sprak van een toren, terwijl het in feite een breed en hoog gebouw was zonder de elegantie van een toren. Het betonnen volume pollueerde jaren visueel de skyline van Gent. Ook in de Veldstraat werd een gebouw opgetrokken met een erg bedenkelijke postmodernistische vormgeving. Ga niet op zoek naar deze gevel, deze

werd gelukkig vrij vlug gesloopt. Wat men direct mag afbreken is de zijgevel van het Metselaarshuis op de hoek van de Sint Niklaasstraat. In 1992 publiceerde ik in KNACK een artikel met als titel "Totale duisternis" om de architectonische wansmaak te benadrukken, een project dat toch door bevoegde diensten een bouwvergunning heeft gekregen.² Hoe valt dit te verklaren, onkunde of een verplichte vriendendienst?

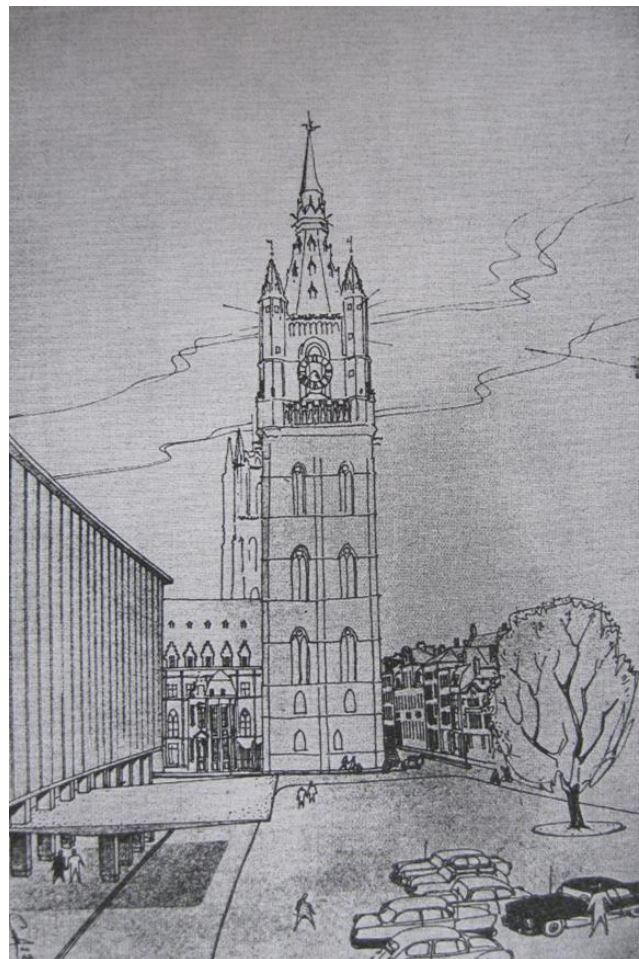
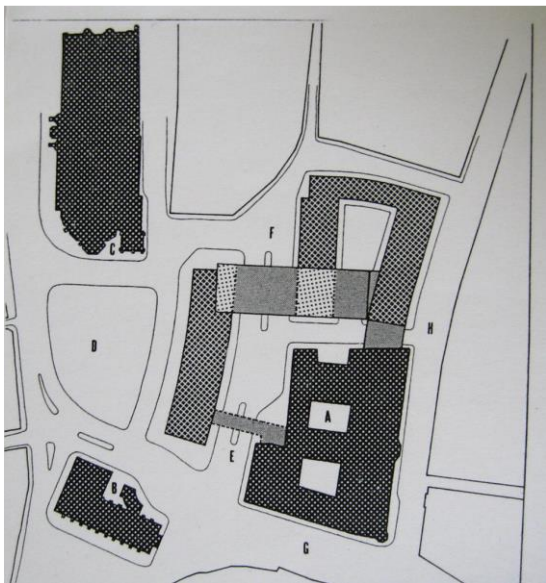

Boven links: Zuid project (i.s.m Van Acker)
Boven rechts: RTT / Belgacom project aan de Reep
Onder links: uitbreiding Metselaarshuis
Onder rechts: winkelpand GO in Veldstraat
Fotos Marc Dubois

Uitbreiding Stadhuis Gent

Gent is ontsnapt aan een paar drama's zoals het aanleggen van een pre-metro. Dank zij het verzet van een aantal groepen verdwenen de plannen in de archiefdozen. Een tweede dossier was de grote uitbreiding van het stadhuis. Men wilde het bestaande schitterend gebouw in twee richtingen uitbreiden. Dat de opdracht ging naar het bureau Bontinck was evident, dit in samenwerking met prof. Desmet. Er moest een nieuwe vleugel komen langs de Hoogstraat waar later het hotel NOVOTEL zou verschijnen. Voor de uitbreiding aan de zuidzijde, met nieuwe hoofdtoegang, werd beslist om een volledig bouwblok te slopen, wat ook gebeurde. Jaren lang was het een parking, de locatie waar later de stadhalle zou verschijnen. De nieuwe voorgevel van het stadhuis kreeg een strakke verticale geleding en lijkt op de Nationale Bank in Brussel. Kan U zich even inbeelden dat dit project zou worden gerealiseerd? Het voorstel getuigt van een complete creatieve armoede, een brutale aanslag op het historisch stadshart van Gent.

Een verklaring voor het succesverhaal van het bureau Bontinck ligt dus niet op de gewaardeerde architectonische kwaliteiten. Kreeg het bureau vlugger een bouwvergunning dan andere architecten? Hoe kon een bureau Gent inpalmen als eigen jachtterrein voor bijna alle belangrijke publieke opdrachten? Een extra vraag, wat hebben deze architecten bijgedragen aan een kwalitatief toekomstig Gents patrimonium?

Wie krijgt ontwerp opdrachten?

Rond 1900 neemt België een belangrijke positie in binnen de Europese architectuur. Met architecten als Victor Horta en Paul Hankar ontstonden mooie en interessante gebouwen. Zoals steeds kan een ontwerper niets realiseren als hij geen bouwheer heeft. In de geschiedschrijving wordt vaak verwezen dat Horta behoorde tot de maçonieke loge evenals vele van zijn opdrachtgevers. De ambitie van deze mensen werd gekoppeld aan creatief talent van architecten. Een professionele bijdrage aan het patrimonium van de toekomst. Een daad van een architectonische cultuur.

Wie verder de Belgische architectuur bestudeert moet vaststellen dat de verwijzing naar de invloed van de maçonieke loge nauwelijks meer ter sprake komt. Een analyse van de netwerken van architecten en hoe projecten werden binnengehaald wordt angstvallig vermeden. De zwijgplicht van logeleden heeft zeker bijgedragen tot veel mist rond de toekenning van opdrachten. Dit heeft toch niets met architectuur te maken maar misschien is het wel een goed onderwerp om te doctoreren.

De invloed van de maçonieke loge is zeker niet verdwenen en is diep geworteld in onze samenleving. Het gaat in deze tekst niet om vrijzinnigen tegenover gelovigen. Iedereen mag een keuze maken van levensbeschouwelijke aard, dit is onze democratie. Het gaat om het ontwerptalent van de personen die opdrachten krijgen en deze naar behoren weten te realiseren met een intelligent besef dat gebouwen voor vele generaties de leefomgeving zullen bepalen. Wat de clan Bontinck gaf aan Gent is zeker niet het niveau van Victor Horta, een architect die in Gent is geboren. Wie is de stad nu trots op de bovenvermelde bouwsels van clan Bontinck? Gedurende decennia hebben socialisten en liberalen in Gent de handen boven het hoofd gehouden van dit bureau.

Het toppunt was de publicatie van de vele projecten in eigen beheer, niet door een uitgeverij. Het dikste boek van realisaties om uit te delen als promotie. Een boek dat niet te koop was in de boekhandel met een voorwoord van de toenmalige burgemeester Daniël Termont.

De relatie tussen ontwerpen en uitvoeren

Tussen het bedenken, het vertalen van een bouwprogramma en het uiteindelijk realiseren ligt een gehele wereld. Van het idee naar het concreet bouwen zijn er verschillende stappen en hindernissen die men moet nemen. Daarbij wordt het bouwproces met de jaren complexer door steeds toenemende regelgeving.

Met de aanstelling van de eerste Vlaamse Bouwmeester in 1999 en het introduceren van de formule van de "Open Oproep" is er veel veranderd. Gelijktijdig begon definitief het digitaal tijdperk en kregen jonge bureaus meer en meer kansen om zich te profileren. Waar de generaties in de jaren '80 en '90 met veel energie pleitten voor het "depolitiseren" van de opdrachten, werd het een realiteit. Dit resulteerde in een ongeziene kwaliteitsverhoging van de productie in Vlaanderen en zo ontstond een internationale belangstelling. Wie in 2000 had verkondigd dat studenten en architecten uit Zwitserland op studiereis zouden komen, had men voor gek gehouden. Vlaanderen was tot dan toe een witte vlek op de architectuurkaart van Europa!

Het plotse succes van jonge bureaus had ook andere gevolgen. Was er voldoende technische kennis aanwezig bij de jonge equipes om goed en vlug te bouwen? Tussen ontwerpen en uitvoering is een grote bagage nodig om veel problemen op te lossen. Valt dit blijvend te combineren, het ontwerpen en de uitvoering?

Bouwbord Sint-Pieters Poort / Gent (2025) / foto Kaj Zwerver / website ARCHINED

Dat een ontwikkelaar als Tripel Living, die de twee woontorens in Gent gaat bouwen aan Gent Sint-Pieters, op zoek gaat naar ontwerptalent is het direct gevolg van een veranderd architectuurklimaat. Tripel Living, de grote ontwikkelaar van Antwerpen Zuid, gaf aan een aantal internationale architecten met naambekendheid en een interessant oeuvre, een opdracht. Dat een bedrijf daarmee uitpakt is evident. Het gaat verder dan "opdrachtgever", het bedrijf wil een "bouwheer" zijn met ambitie. Ook jonge bureaus uit Vlaanderen krijgen een kans.

Anderzijds beseffen ontwikkelaars dat veel jonge equipes niet de zekerheid kunnen garanderen van een vlot uitvoeringsproces. Daarom gaat men voor de uitvoering op zoek naar gevestigde, professionele bureaus met jaren lange expertise in de bouwsector. Wat hun ontwerppreferenties zijn doet niets ter zake, vlotte en economische productie is de prioriteit.

Bureau's met twee petjes

De veranderde situatie heeft kansen gegeven aan uitvoerende bureaus. De ModeNatie in Antwerpen (2000-2002) is een ontwerp van Marie José Van Hee. Zij werd bijgestaan door Bureau Bouwtechniek, een bedrijf met Nederlandse roots dat technische aspecten optimaal opvolgt, geen ontwerp equipe. Op een zeer korte tijd werd het een naam in architectuurmiddens, bouwheren en ontwikkelaars. Bureau Bouwtechniek was ook direct betrokken bij het Havenhuis van Antwerpen ontworpen door Zaha Hadid.

Het bureau Bontinck besepte maar al te goed dat zij met hun CV geen beurt maakten bij de Vlaamse Bouwmeester. Hun activiteiten verplaatsten zich naar de privé sector van de appartementsbouw, met een aantal geslaagde projecten. Om hun vroeger zakencijfer te behouden stellen zij zich ten dienste als uitvoerende onderneming. Dit is ook het geval bij Jaspers-Eyers & Partners, één van de grootste bureaus in België. Begin deze maand was er groot nieuws in De Tijd. De familie Jaspers verkoopt zijn aandelen aan de familie Eyers, vader en zoon. Ook dit bureau blijft verder eigen ontwerpen maken maar biedt zijn professionele diensten aan als uitvoerende partner voor verschillende ontwikkelaars. Komt men niet meer aan de bak bij de overheidsopdrachten, dan maar van petje veranderen.

Het bureau OFFICE/Kersten Geers – David Van Severen kiest voor deze werkwijze. Associaties met de gevestigde orde, van vader op zoon, die nauwelijks iets hebben bijgebracht tot een interessant patrimonium. Personen waar het commerciële vooropstond om een zo groot mogelijk zakencijfer te genereren, zoveel mogelijk vierkante meters te produceren.

Een bedenking. Niet alle architecten die afstuderen zijn goede ontwerpers! Er zijn er ook die meer affiniteiten hebben met techniciteit en die zich beter hadden gegroepeerd om talentvolle creatievelingen te ondersteunen. Het bureau Bouwtechniek in Antwerpen had als voorbeeld kunnen dienen.

Marc Dubois

¹ Marc Dubois, *Een mislukte tweeling - Gents Twingebouw*, KNACK 12 december 1990

² Marc Dubois, *De bijna totale duisternis: het compromis van het Gentse Metselaarshuis*, in KNACK 15 januari 1992